

MUHASEBE MESLEK ADAYI ÖĞRENCİLERİN STAJDAN BEKLENTİLERİ VE BU BEKLENTİLERİN GERÇEKLEŞME DURUMUNU TESPİT ETMEYE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. İsmail BEKÇİ^a
Doç. Dr. Ali APALI^b
Dr. Eda KÖSE^c

Ampirik Araştırma
(Empirical Research)

*Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi
Kasım 2020; 13 (3): 603-620*

ÖZ

Araştırmanın amacı, üniversitelerde staj (işbaşı eğitimi) uygulamasının gerçekleştirildiği bölümlerden birisi olan Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümünde öğrenim gören muhasebe meslek adayı öğrencilerin stajdan beklentilerinin belirlenmesi ve bu beklentileri gerçekleşme durumlarının araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü öğrencilerinden 120 kişiye hem staj öncesi hem de staj sonrası anket uygulandığı için araştırma verileri, hem staj öncesi hem de staj sonrası ankete gönüllü olarak yanıt veren öğrencilerinden elde edilmiştir. Araştırma amacına uygun olarak oluşturulan hipotezler, 6 boyuta dönüştürülen soruların ortalamaları alınarak test edilmiştir. Araştırma verileri öncelikle Cronbach Alpha Testine tabi tutulmuştur. Hipotez testleri Paired Samples T Testi (Bağımlı İki Örnek t-Testi) ile sonuçlandırılmıştır. Araştırma sonucunda, oluşturulan hipotezden 5'i kabul edilmiş, 1'i ise red edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Staj, Muhasebe Meslek Adayı, Muhasebe ve Finansman Bölümü.

JEL Kodları: M40, M41, M49.

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Bekçi, İ., Apalı, A., Köse, E. (2020). Muhasebe Meslek Adayı Öğrencilerin Stajdan Beklentileri ve Bu Beklentilerin Gerçekleşme Durumunu Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 13 (3), 603-620.

* Makalenin gönderim tarihi: 02.12.2019; Kabul tarihi: 10.05.2020, iThenticate benzerlik oranı %14

^a Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ismailbekci@sdu.edu.tr

ORCID: [0000-0002-9861-737X](https://orcid.org/0000-0002-9861-737X)

^b Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, aapali@mehmetakif.edu.tr, ORCID: [0000-0002-3521-0150](https://orcid.org/0000-0002-3521-0150)

^c Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, edakose@nevsehir.edu.tr, ORCID: [0000-0002-8800-8255](https://orcid.org/0000-0002-8800-8255)

A RESEARCH STUDY ON EXPECTATIONS OF ACCOUNTING PROFESSIONAL CANDIDATES FROM THE INTERNSHIP PROGRAM AND DETERMINING THE REALIZATION LEVELS OF THESE EXPECTATIONS

ABSTRACT

The aim of this research study is to determine the expectations of accounting professional candidates attending Mehmet Akif Ersoy University, Zeliha Tolunay School of Technology and Business Administration, Department of Accounting and Financial Management, which is one of the departments that implement the internship (on-the-job training) in university level, and to examine the realization levels of these expectations. For this purpose, a survey was implemented to 120 students attending the Department of Accounting and Financial Management before and after the internship program. Therefore, the data of the research was obtained from the students who voluntarily responded to the survey. The hypotheses developed in line with the purpose of the research study were tested by averaging the questions which were converted into 6 dimensions. Initially the Cronbach Alpha test was applied to the data of the research. The tests of the hypotheses were concluded through the Paired Samples T Test. As the conclusion of the study, 5 of the hypotheses were admitted while 1 of them was rejected.

Keywords: Internship, Accounting Profession, Accounting and Finance Department.

JEL Codes: M40, M41, M49.

1. GİRİŞ

Türkiye’de muhasebe mesleğinin profesyonel olarak nitelik kazandırılması ile ilgili çalışmalara 1932 yılında başlanmış, ancak 1989 yılında 3568 sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik” kanunla ilk defa meslek olarak tanımlanmıştır. Bu kanuna göre meslek mensupları; Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) olarak ayrılırken, 2008 yılında yapılan değişiklikle Serbest Muhasebecilik unvanı kaldırılmış ve muhasebe meslek iki unvanlı olarak kullanılmıştır (5786 Sayılı Kanun, md. 1). 3568 sayılı kanunda muhasebe mesleği; “genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defter tutmak, bilanço, kar zarar tablosu ve beyannameler ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak, muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak, bu bentlerde yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak” olarak ifade edilmiştir (3568 Sayılı Kanun, md. 2).

Muhasebenin meslek olarak kabul edilmesinden sonra Türkiye Serbest Muhasebeci, Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) öncülüğünde hazırlanan 1992 tarihinde Serbest Muhasebecilik,

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu yönetmelikte, muhasebe meslek mensubu olmak için mesleğe ilk giriş, staj süreçleri, staj değerlendirme esasları ve adaylarla ilgili diğer düzenlemelere yer verilmiştir. Muhasebe meslek adayının staja başlayabilmesi için staja giriş sınavını kazanmaları ve TÜRMOB tarafından oluşturulan Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) eğitim programını tamamlayarak başarılı olmaları gerekir (3568 sayılı Kanun, md. 6). Staj adayın, mesleki disiplin, bilgi, deneyim ve yeterliliğe sahip meslek mensubu yetiştirmeyi amaçlamaktadır (23089 Sayılı Yönetmelik, md. 5). Aynı zamanda staj mesleki etik bilinci oluşturmak, muhasebe mesleği ile ilgili mevzuatlara hakim, ulusal ve uluslararası standartları uygulamada etkin kılmak ve bilgi teknolojisi eğitimi alma imkanı sunmaktadır (23089 Sayılı Yönetmelik, md. 6).

Muhasebe meslek hayatına katılım sağlamadan önce eğitim süresinin son aşaması olarak kabul edilen stajda öğrenciler, staj yaptıkları kurumlardan bazı izlenimleri elde etmelerine, mesleği tanımalarına, staj yaptıkları işletmelerin kurum kültürünü tanımalarına, kurumların hiyerarşik yapısı ve örgüt yapısı hakkında bilgi sahibi olmalarına, işletmelerde daha özel durumlarda muhasebe biriminin düzeni hakkında ve bilgisayar programları hakkında fikir sahibi olmaları beklenmektedir. Ayrıca, stajyer öğrenciler, yaptıkları staj sürecinde muhasebe kayıtlarının uygulamada nasıl yapıldığını ve muhasebe ile ilgili birtakım yasal yükümlülüklerin (KDV veya muhtasar beyanname vs. gibi) yerine getirildiği tarihleri de öğrenme fırsatı bulacaklardır. Aslında belki de en önemlisi muhasebe mesleği hakkında genel bilgi sahibi olup, gelecekte bu mesleği icra edip etmeyecekleri hakkında fikir sahibi olacaklardır.

Türkiye’de uygulamalı eğitimin bir parçası olan staj, meslek liselerinde, meslek yüksekokullarında, yüksekokullarda ve bazı fakültelerde uygulanmaktadır. Öğrenciler, teorik olarak almış oldukları derslerden elde ettikleri kazanımları, alanları ile ilgili işyerlerinde uygulama imkânı bulmaktadırlar. Bu eğitim kurumlarından biri, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu bölümlerinden Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü’dür. Adı geçen bölümde öğrenciler, 8. dönemde işbaşı eğitim olarak zorunlu staj yapmaktadırlar. Yüksekokul işbaşında eğitim yönergesinde stajın amacı, “Öğrenim gören öğrencilerin, eğitim öğretim programlarında yer alan konuları uygulama içinde görmeleri, meslekleri ile ilgili kazanmış oldukları bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklarını gerçek iş ortamı içinde uygulayabilmeleri ve mezuniyet sonrası çalışma hayatına kısa sürede uyum sağlayabilmeleri için öğrenciyi deneyim sahibi yapacak işbaşında eğitim uygulamalarını düzenler” şeklinde yer almıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin stajdan önceki beklentilerinin neler olduğunun ve staj gerçekleştikten sonra öğrencilerin beklentilerinin gerçekleşme durumlarının incelenmesi

araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Araştırmada, öncelikle literatür taraması yapılmış ve bu araştırmanın diğer çalışmalardan farklılığı ve özgünlüğü tartışılmıştır. Devam eden kısımda öğrencilerin stajdan beklentileri ve beklentilerin gerçekleşme durumu aynı öğrencilere hem staj öncesinde hem de staj sonrasında gerçekleştirilen anket verileri ile analiz edilmiştir.

2. STAJ KAVRAMI ÜZERİNE

Muhasebe eğitiminden amaçlanan, mesleki bir eğitim ile birlikte muhasebe mesleğinin gerektirdiği bilgi ve becerinin kazandırılmasıdır. Bu bilgi ve beceri, ders müfredatları ile planlanarak ve eğitim sürecinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Muhasebe mesleğine yönelik eğitimler, bilimsel yeterlilik ile ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilmeye çalışılmaktadır. Muhasebe eğitimi veren üniversiteler başta olmak üzere diğer eğitim kurumları, eğitim süresince piyasa şartlarının beklentilerine yönelik eğitim kalitesini arttırmaya çalışmaktadırlar (Yanık, 2013: 201-202).

Staj, kuramsal bilgi ve beceriye sahip bireylerin eğitim süreci boyunca aldıkları teorik bilgileri iş hayatında kullanma, başka bir ifadeyle eğitim sürecinde aldıkları bilgileri gerçek hayatta kullanma deneyimi olarak ifade edilebilir (Çetin, 2005: 154). Staj sürecinde öğrenciler, gelecekte yapacağı meslekle ilgili bilgi, beceri ve tecrübesini artırmak isterken staj yaptıkları kurum ise yaptıkları işle ilgili meslek adaylarını yetiştirmek için gerekli bilgileri sağlamaktadır (Karacan ve Karacan, 2004: 169).

Öğrencilerin kurumlarda yaptıkları staj, öğrencinin eğitim süreci boyunca muhasebe derslerinden aldıkları bilgi ve beceriyi uygulamada görmesi ve tekrar etmesine, yeteneklerini geliştirmesine, muhasebe uygulamalarında kullanılan çağdaş teknolojik değişiklikleri görerek uygulaması, iş yerinde ast-üst ilişkileri ve iş güvenliğini görmesi, iş hayatında tecrübe edinmesi, çalıştığı kurum sahibinin mesleki tecrübesinden faydalanması, işveren tarafından tanınarak gelecekte istihdam edilmesini sağlayacaktır. Buna göre staj, öğrencilerin iş hayatına uyum sağlamaları ve deneyim kazanmaları için muhasebe eğitim sürecinde önemli bir unsurdur. Aynı zamanda staj öğrencinin çok yönlü gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Staj sürecinde stajyer kadar iş yerindeki muhasebe mesleğini öğreten ustalara da önemli görevler düşmektedir. Teorik ve pratik bilgiyi bir araya getirerek, bunu stajyer öğrenciye aktarabilen iş yerindeki öğretici öğrencinin staj sürecini verimli ve faydalı bir şekilde tamamlanmasında aktif rol oynayacaktır (Özkan ve Aksoy, 2015: 287).

Staj uygulamaları, öğrencilerin eğitim-öğretim dönemlerinde edindikleri teorik ve pratik kazanımlarını, alanlarındaki endüstri, ticaret veya devlet

kurum ve kuruluşlarında uygulanan, iyi planlı ve denetimli bir iş deneyimi ile sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır. Öğrenciler bu sayede okulda öğrendikleri teorik bilgilerini staj yaparken pratik yapabilme olanağı elde edebilmektedirler. Stajyer öğrencilerin staj yapmaları ile ilgili ortaya çıkan sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür (Tektaş ve diğerleri, 2016: 310 - 317);

- Öğrenciler staj ile ilgili olarak sorumlu koordinatör öğretim elemanları ile istenildiği kadar iletişim sağlayamamaktadır,
- İşyerlerinde ya hiç ücret almamaları ya da çok düşük ücretlere çalıştıkları için, hem fazla çalıştırılmakta hem de gereksiz işlerde görevlendirilmektedir,
- Eğitim kurumlarında aldıkları eğitime uygun bir staj eğitimi alamamaktadırlar,
- Staj yaptıkları işyerlerinde maruz kaldıkları yoğun çalışma şartlarından dolayı öğrenciler eğitimlerinin devamında içinde yer alacakları iş hayatına yönelik kariyer planlamalarında olumsuz bir düşünceye sahip olmaktadır.

3. LİTERATÜR

Literatürde lise, meslek yüksekokulu ve dört yıl süreli yüksekokul ve fakültelerin öğrencilerine yönelik gerçekleştirilmiş birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Yapılmış çalışmaların tamamını burada sıralamak araştırmanın kapsamını aşacağı için aşağıda bazılarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Helhel ve Ünal (2009), Akdeniz Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri çalışmalarında muhasebe programı öğrencilerinin yapmış oldukları staj programı hakkında görüş ve önerilerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda öğrenciler staj ortamının iyileştirilmesi ve stajın denetimine yönelik bazı önerilerde bulunmuşlardır.

Bahadır ve Oğuz (2012), Selçuk Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, meslek yüksekokulu öğrencilerinin yapmış oldukları endüstri stajları sonrasında memnuniyetlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Meslek yüksekokulunun 10 bölümünde uyguladıkları anket ile verilerin analizi sonrasında stajın daha etkin yapılabilmesi için öneriler sunmuşlardır.

Tektaş ve diğerleri (2016), Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Yüksekokulunda gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğrencilerin staj süresince karşılaştıkları durumları analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin staj yaptıkları kurumları yetersiz buldukları, işletme birimlerinin hepsinde çalışmalarına izin verilmediği ve çalıştıkları

bölmelerde deneyim ve becerilerine yönelik uygulamalara izin verilmediğini ortaya koymuşlardır.

Tuygar (2016), çalışmasında öğrencilerin yaz stajını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaz stajı ile ilgili görüşlerinin olumlu yönde olduğu, iş sahibi olduklarında stajdan elde ettikleri bilgi ve tecrübelerin işlerine yarayacağını ve kendilerini meslek ile ilgili daha fazla bilinçli hale getireceğini ifade etmişlerdir.

Kesoğlu ve diğerleri (2016), Hitit Üniversitesinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında staj eğitiminin öğrencilere kazanımlarını ve örneklem kapsamında gruplar arasında uygulamadaki farklılıklar karşılaştırılarak çözümler ve öneriler geliştirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada staj uygulamalarından önce öğrencilere uygulamalı derslerin verilmesi ve staj öncesi staja hazırlanılması ile staj eğitiminde işverenin beklentilerine yanıt verilebileceği gibi bazı sonuçlara ulaşmıştır.

Kaysi ve Gürol (2017), İstanbul'da bir devlet üniversitesinin meslek yüksekokullarında gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğrencilerin yaz dönemlerinde yapmış oldukları stajların etkinliğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, staj süresince öğrencilerin takip edilmesi ve edinilen tecrübelerin düzeylerinin yerinde görülmesinin sağlanması önerilmiştir.

Zengin ve Kırmızı (2017), Gazi Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri çalışmalarında turizm eğitim sisteminde teorik eğitimlerini tamamladıktan sonra işbaşı eğitim olarak bilinen uygulama eğitiminde yaşanan sorunların değerlendirilmelerine ilişkin görüşlerin belirlenmesini ve ortaya çıkan sorunlara çözüm önerileri sunmayı amaçlamışlardır. Çalışma sonrasında, öğrencilerin stajları süresince yeteri kadar denetlenmedikleri, alınan ücretlerin yetersiz olduğu, üniversite-sektör işbirliğinin istenildiği düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Akay ve diğerleri (2017), çalışmalarında ortaöğretim ve lisans eğitimi alan öğrencilerin karşılaştıkları sorunları belirlemeyi ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda staj öncesi bilgilerin verilmesi, öğrencilerin staj süresince uyum sorunları yaşadıkları, rotasyon sorunu gibi sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Mete ve diğerleri (2018), araştırmalarında Namık Kemal Üniversitesi öğrencileri örneğinde meslek yüksekokulu öğrencilerinin meslekleri, mesleki gelecekleri ve endüstri stajları ile ilgili görüşlerini tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmada öğrenciler, meslek sahibi olacakları için kendilerini şanslı hissettiklerini, stajın iş insanlarını ve iş yerini tanımaya yardımcı olduğunu, mesleki gelecekleri ve stajları ile ilgili olumsuz görüşlerini giderebilmek için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Tunç ve Dal (2018), Iğdır Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğrencilerin yaptıkları staj ile ilgili görüşlerini ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin staj yapılan kurumda staj esnasında bilgilendirilmedikleri, geçici işçi olarak görüldükleri ve stajyerlerin önemsenmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmaları arttırmak mümkündür. Ancak literatürdeki çalışmalar incelendiğinde muhasebe ve finansman bölümü öğrencileri üzerine zorunlu staj uygulamasına yönelik staj öncesinde öğrencilerin stajdan beklentilerini ve bu beklentilerin gerçekleşme durumu hakkında bir çalışma tespit edilememiştir. Bu nedenle devam eden kısımdaki araştırma gerçekleştirilmiştir.

4. ARAŞTIRMA

Bu bölümde araştırmanın problematiği ve amacı, kapsamı, sınırlılıkları ve sayıltıları, evreni ve örnekleme, yöntemi, hipotezleri ile hipotezlerin test edildiği analiz sonuçları yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Problematikliği ve Amacı

Staj, öğrencilerin belki de ilk defa iş hayatına adım attıkları bir uygulamadır. Öğrenciler, staj esnasında neler yapacakları, kimlerle aynı ortamda işleri yerine getirecekleri, ast-üst ilişkilerinin nasıl olduğu, eğitim kurumlarında aldıkları eğitimin faydasını görüp göremeyecekleri gibi birçok soruyu düşünerek iş yerlerine gitmektedirler. Ancak, öğrencilerin stajdan önce beklentileri, acaba karşılanmakta mıdır? Stajdan önce ne bekliyorlardı ve ne ile karşılaştılar? Bunun gibi sorular araştırmanın başlangıç noktası olmuştur. Araştırmanın başlangıç noktası doğrultusunda muhasebe mesleğini besleyen havuzların başında gelen muhasebe ve finansman bölümü öğrencilerinin stajdan beklentileri ve bu beklentilerinin karşılanma durumlarının tespit edilmesi ise araştırmanın amacı olarak belirlenmiştir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı, Sınırlılıkları ve Sayıltıları

Araştırmanın kapsamı dört yıl süre ile fakülte ve yüksekokullarda muhasebe ve finansal yönetim bölümünde eğitim gören öğrencilerdir. Ancak araştırmanın yer sınırı Burdur ilinde eğitim gören öğrenciler, zaman sınırı 2017-2018 eğitim öğretim yılı, bölüm sınırı muhasebe ve finansal yönetim bölümü, sınıf sınırı ise sadece 4. sınıfta staj olduğu için son sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarının yanında bazı sayıltılar kabul edilmiştir. Bunlardan birincisi öncelikle belirlenen örneklemin, evreni temsil kabiliyeti olmaktadır. İkinci sayıltı anket soruları çalışmanın amacına uygundur. Üçüncü sayıltı, ankete katılım sağlayan öğrenciler soruları tam

olarak anlamışlar, samimi ve doğru bir şekilde işaretleme yapmışlardır. Dördüncü sayılı ise araştırmanın sınırlılıkları dâhilinde elde edilen veriler amaca yönelik analiz edilmiştir.

4.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, eğitimleri sırasında işbaşı eğitimi olarak uygulamaya yönelik staj yapan Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü öğrencileridir. Verilerin analiz aşamasına gelindiğinde katılımcı öğrencilerden hem staj öncesi hem de staj sonrası 120 aynı öğrencinin verileri analize tabi olmuştur.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken Karacan ve Karacan (2004) ile Tektaş ve diğerleri (2016) çalışmalarından faydalanılmıştır. Anket soruları iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda 15 sorudan oluşan öğrencilerin tanımlayıcı soruları yer almış ve çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır. Anketin ikinci kısmında ise 5’li likert ölçeği ile hazırlanan 39 soru yer almıştır. Ayrıca 40. soruya açık uçlu bir soru olarak ankette yer verilip, öğrencilerin görüşlerini yazmaları istenmiştir. Anket, öğrencilere iki farklı zamanda uygulanmıştır. Öncelikle öğrenciler staja başlamadan önce soruların yüklemeleri gelecek zaman ile (yapacağım, edeceğim vb. şekilde) hazırlanarak uygulanmış iken, sonrasında ise öğrencilerin stajlarının bitiminde geçmiş zaman ifadesi (yaptım, ettim vb.) ile hazırlanarak uygulanmıştır.

Araştırma verileri, hipotezleri test etmek amacı ile “okul boyutu ile ilgili sorular” “gelecek boyutu ile ilgili sorular” “kişilik boyutu ile ilgili sorular” “muhasebe bilgisi boyutu ile ilgili sorular”, “muhasebe eğitimi boyutu ile ilgili sorular”, “staj yeri boyutu ile ilgili sorular” olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplara dahil edilen soruların ortalamaları alınarak analize tabi tutulmuştur. Hipotez testleri Paired Samples T Testi (Bağımlı İki Örnek t-Testi) ile analiz edilmiştir. Ayrıca, araştırma sorularının güvenilirliği de araştırılmış ve Cronbach Alpha test sonuçları aşağıdaki Tablo 1’deki gibi tespit edilmiştir.

Tablo 1: Güvenilirlik Testi Sonuçları

Sorular	Cronbach’s Alpha	N of Items
Okul İle İlgili	0,779	6
Gelecek İle İlgili	0,796	6
Kişilik İle İlgili	0,831	6
Muhasebe Bilgisi İle İlgili	0,809	5
Muhasebe Mesleği İle İlgili	0,881	9
Staj Yeri İle İlgili	0,676	5
Genel	0,961	37

Yukarıdaki Tablo 1’de yer alan sonuçlara göre okul, gelecek ve staj yeri ile ilgili soruların güvenilirliği $0,60 > \alpha > 0,80$ arasında olduğu için oldukça güvenilir olarak kabul edilmekte iken, kişilik, muhasebe bilgisi ve muhasebe mesleği ile ilgili sorular ile soruların tamamının güvenilirlik aralığı $0,60 > \alpha > 0,80$ olduğu için yüksek derecede güvenilir olarak tespit edilmiştir (Kalaycı, 2006: 405). Anket soruları 39 soru iken, 2 soru güvenilirlik sınırlarının dışında kaldığı için analizlerden çıkartılmıştır.

4.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı ve problematikğine göre sınıflandırılan gruplara göre hazırlanan hipotezler şu şekildedir;

H₁: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında lisanstaki **teorik bilgilerinin faydasını görecekleri** beklentisi staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

H₂: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında **gelecekleri** ile ilgili beklentileri staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

H₃: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, **stajın esnasında stajın kişiliklerini olumlu yönde etkileyeceği** ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

H₄: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında **muhasebe uygulamalarına katılabilecekleri** ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

H₅: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında **muhasebe mesleğini yakından tanıyabilecekleri** ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

H₆: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında staj yeri (iş yeri) ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.

4.5.1. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizi başlığı altında anket sorularından elde edilmiş veriler ile önce tanımlayıcı sorular frekans ve yüzde dağılımları ile analiz edilip, sonrasında veriler Paired Samples t-Test ile analiz edilmiştir.

4.5.2. Araştırmanın Tanımlayıcı Verilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Bu başlık altında katılımcıları tanımlayan ifadelerin yüzde ve frekans dağılımları tablolaştırılmıştır. Tablolardan 2a’da katılımcıların cinsiyetleri, öğrenim türleri, not ortalamaları ve kariyerlerinde muhasebe mesleğine yer verip vermeyecekleri ile ilgili verilerin sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 2a: Katılımcıların Tanımlayıcı Verilerin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Cinsiyetiniz?	Kadın	60	50,0
	Erkek	60	50,0
	Toplam	120	100,0
Öğretim Türü?	Birinci Öğretim (NÖ)	65	54,1
	İkinci Öğretim (İÖ)	55	45,9
	Toplam	120	100,0
Not Ortalamanız?	1,00-1,99	1	0,08
	2,00-2,49	28	23,3
	2,50-2,99	56	46,7
	3,00-3,49	27	22,5
	3,50-4,00	8	6,7
	Toplam	120	100,0
Mezun Olunca Muhasebe İle İlgili Bir Kariyer Düşünüyor musunuz?	Evet	95	79,2
	Hayır	3	2,5
	Kararsızım	22	18,3
	Toplam	120	100,0

Tablo 2a’de ankete katılan toplam 120 katılımcının yarısı kadın yarısı ise erkeklerden (60 Kişi-%50) oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların 65’i (% 54,1) birinci öğretim, 55’i ise (% 45,9) ikinci öğretim öğrencisidir. Öğrenciler not ortalamalarına göre sınıflandırıldığında 1’i (% 0,08) 1,00 - 1,99, 28’i (% 23,3) 2,00 - 2,49, 56’sı (% 46,7), 27’si (% 22,5) 3,00 - 3,49 ve 8’i 3,50 - 4,00 ortalamaya sahip olduğunu beyan etmişlerdir.

Katılımcılara mezun olduktan sonra muhasebe mesleği ile ilgili bir kariyer düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda evet seçeneğini 95 kişi (% 79,2), hayır seçeneğini 3 kişi (% 2,5) ve 22 kişi ise (% 18,3) henüz karar vermediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 2b: Katılımcıların Tanımlayıcı Verilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Son Sınıfın İkinci Döneminin Staja Ayrılmasını Doğru Buluyor musunuz?	Evet	86	71,7
	Hayır	25	20,8
	Kararsızım	9	7,5
	Toplam	120	100
Stajı Nerede Yapacaksınız?	SM/SMMM/YMM	66	55,0
	Kamu Kurumu	7	5,8
	Belediye	8	6,7
	Banka	2	1,7
	Özel Bir İşletme	35	29,2
	Diğer	2	1,7
	Toplam	120	100,0
Stajı Hangi Bölgede Yapacaksınız?	Akdeniz Bölgesi	37	30,8
	Doğu Anadolu Bölgesi	1	0,08
	Ege Bölgesi	19	15,8
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	3	2,5
	İç Anadolu Bölgesi	14	11,7
	Karadeniz Bölgesi	9	7,5
	Marmara Bölgesi	37	30,8
	Toplam	120	100,0

Tablo 2b’de katılımcılara muhasebe ve finansal yönetim bölümü öğrencilerinin son sınıfın ikinci döneminde zorunlu staj yapmalarının doğru bulup bulmadıkları sorulduğunda 86 kişi (%71,7) doğru bir uygulama olduğunu, 25 kişi (%20,8) doğru bulmadıklarını ve 9 kişi (%7,5) ise kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. Staj uygulamasını SM/SMMM/YMM bürolarında 66 kişi (%55), herhangi bir kamu kurumunda 7 kişi (%5,8), belediyelerde 8 kişi (%6,7), bankalarda 2 kişi (%1,7), özel işletmelerde 35 kişi (%29,2) ve bunun dışındaki kurum ve kuruluşlarda ise 2 kişi (%1,7) gerçekleştireceğini beyan etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenler kooperatiflerde yapacaklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara stajlarını yapacakları bölge sorulduğunda, en fazla 37 kişi (%30,8) ile Akdeniz ve Marmara bölgeleri işaretlenmiştir. Bunun yanında,

19 kişi (%15,8) Ege Bölgesi'nde, 14 kişi (%11,7) İç Anadolu Bölgesi'nde, 9 kişi (%7,5) Karadeniz Bölgesi'nde, 3 kişi (%2,5) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve 1 kişi (%0,08) ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde stajını yapacağını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılara stajı yapacakları ili yazmaları da istenmiş olup, anket formlarına yazılan iller; "Adana, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Gümüşhane, Hatay, Mersin, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Kahramanmaraş, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Tekirdağ, Şanlıurfa, Karabük" şeklindedir. Buna göre Türkiye'nin 36 ilinde staj yapılacaktır.

Tablo 2c: Katılımcıların Tanımlayıcı Verilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Staj Yaptığınız İşyerini Nasıl Tespit Ettiniz?	Kendim	55	45,8
	Ailem	23	19,2
	Arkadaşlarım	5	4,2
	Tanıdıklarım (Aile dostu, akraba vs.)	33	27,5
	Öğretim Elemanı	2	1,7
	Diğer	2	1,7
	Toplam	120	100,0
Staj Yeri Seçiminde Önceliğiniz Hangisidir?	Ücret Ödenen (Mesleki eğitim daha düşük seviyede)	15	12,5
	Ücret Ödenmeyen (Mesleki eğitim daha üstün)	105	87,5
	Toplam	120	100,0

Tablo 2c'de çalışmaya katılan katılımcılara staj yerini nasıl tespit ettikleri sorulduğunda, 55 kişi (%45,8) kendisinin, 23 kişi (%19,2) ailesinin, 33 kişi (%27,5) tanıdıklarının (aile dostu, akraba vs.), 2 kişi (%1,7) öğretim elemanının ve 2 kişi (%1,7) diğer seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcılara staj yeri seçiminde öncelik sırası sorulduğunda 15 kişi (%12,5) ücret ödenen ama mesleki eğitimin düşük olmasında sakınca olmadığını, 105 kişi (%87,5) ücret ödenmeyen ancak mesleki eğitimi daha üstün olan iş yerini tercih edeceklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 2d: Katılımcıların Tanımlayıcı Verilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Tanımlayıcı Sorular	Seçenekler	Frekans	Yüzde
Daha Önce Staj Yaptınız mı? (Daha önceki eğitim-öğretim kademelerinde)	Evet	101	84,2
	Hayır	19	15,8
	Toplam	120	100,0
Staj Uygulaması Gönüllü Olsaydı Yine de yapar mıydınız?	Evet	95	79,2
	Hayır	25	20,8
	Toplam	120	100,0
Daha Önce Herhangi Bir Kurumda Çalıştınız mı? (Staj Haricinde)	Evet	66	55,0
	Hayır	54	45,0
	Toplam	120	100,0
Staj Hakkında Yeterli Bilgiye Sahip misiniz?	Evet	90	75,0
	Hayır	30	25,0
	Toplam	120	100,0

Katılımcılardan 101 kişi (%84,2) daha önce staj yaptıklarını, 19 kişi (%15,8) ise daha önce hiç staj yapmadıklarını bildirmişlerdir. Staj uygulamasının gönüllü olması durumunda ise 95 kişi (%79,2) yine staja katılacaklarını, 25 kişi (%20,8) stajın gönüllü olması durumunda staj yapmayacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılara daha önce herhangi bir kurumda çalışıp çalışmadıkları sorulduğunda 66 kişi (%55,0) evet seçeneğini, 54 kişi (%45,0) hayır seçeneğini işaretlemişlerdir. Ayrıca katılımcılara staj hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları sorulduğunda, 90 kişi (%75,0) yeterince bilgi sahibi olduklarını, 30 kişi (%25,0) ise yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

4.5.3. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Araştırmada hem staj öncesi hem de staj sonrası aynı katılımcıların anket verileri ile hipotezler test edilmiştir. Analiz sonuçları devam eden kısımda tablolandırılmıştır.

Tablo 3: Araştırma Verilerinin Analiz Sonuçları

Boyutlar	Durum	Ort.	N	Stan. Sapma	Standart Hata Ortalaması	Ortalama Fark	Sd	P	Sonuç
Okul Boyutu	Staj Öncesi	3,9431	120	0,65334	0,05965	-0,23694	0,65119	0,000	Kabul
	Staj Sonrası	4,1800	120	0,58773	0,05365				
Gelecek Boyutu	Staj Öncesi	4,0747	120	0,62703	0,05724	-0,11000	0,70928	0,092	Red
	Staj Sonrası	4,1847	120	0,54181	0,04946				
Kişilik Boyutu	Staj Öncesi	4,1139	120	0,62173	0,05676	-0,22639	0,90820	0,007	Kabul
	Staj Sonrası	4,3403	120	0,83414	0,07615				
Muhasebe Bilgisi Boyutu	Staj Öncesi	4,0233	120	0,67870	0,06196	-0,14000	0,72534	0,037	Kabul
	Staj Sonrası	4,1633	120	0,68008	0,06208				
Muhasebe Mesleği Boyutu	Staj Öncesi	4,1306	120	0,59612	0,05442	-0,17593	0,64170	0,003	Kabul
	Staj Sonrası	4,3065	120	0,46920	0,04283				
Staj Yeri Boyutu	Staj Öncesi	3,8746	120	0,64985	0,05932	-0,27042	0,71047	0,000	Kabul
	Staj Sonrası	4,1450	120	0,58724	0,05361				

Tablo 3'e göre 120 öğrencinin okul boyutunda staj öncesi ortalaması 3,9431 ve staj sonrası ortalaması ise 4,1800 olmuştur. %95 güven aralığında sig (2 tailed) değeri $0,000 < 0,05$ olduğu için **H₁ hipotezi kabul** edilmiştir. Yani öğrencilerin okul boyutu ile ilgili beklentilerinin, staj esnasında karşılandığı ortaya çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre gelecek boyutunda staj öncesi ortalama 4,0747 ve staj sonrası ortalama 4,1847'dir. Ortalamalar arasında her ne kadar fark olsa da sig (2 tailed) değeri $0,092 > 0,05$ olduğu için ortaya çıkan fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre **H₂ hipotezi reddedilmiştir**. Dolayısıyla öğrencilerin gelecek boyutu ile ilgili beklentileri, staj yaptıkları esnada gerçekleşmemiştir.

Katılımcıların kişiliklerine katkı sağlayıp sağlamayacağına yönelik stajdan beklentilerinin araştırıldığı üçüncü boyut olan kişilik boyutunda staj öncesi

ortalama 4,1139 ve staj sonrası ortalama 4,3403'tür. Sig (2 tailed) değeri 0,007<0,05 olduğu için bu ortalamalar anlamlıdır. Buna göre **H₃ hipotezi kabul** edilmiştir. Dolayısıyla stajın öğrencilerin kişiliklerine olumlu katkısı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın dördüncü boyutu sahip oldukları muhasebe bilgisini uygulamada kullanıp kullanamayacaklarına yönelik staj öncesi beklentilerinin gerçekleşme durumlarını araştırmaya yöneliktir. Bu boyutun staj öncesi ortalaması 4,0233 ve staj sonrası ortalaması 4,1633 olmuştur. Sig. (2 tailed) değeri 0,037<0,05 olduğu için ortalamalar anlamlı olup, **H₄ hipotezi kabul** edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre muhasebe mesleğine yönelik beklentilerin staj öncesi ortalaması 4,1306 ve staj sonrası ortalaması 4,3065'tir. Sig. (2 tailed) değeri ise 0,003<0,05 olduğu için bu ortalamalar istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuca göre **H₅ hipotezi kabul** edilmiştir.

Araştırmanın son boyutu olan staj yeri boyutuna yönelik staj öncesi ortalama 3,8746 ve staj sonrası ortalama 4,1450 olmuştur. Sig (2 tailed) değeri 0,000<0,05 olduğu için ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır. Dolayısıyla **H₆ hipotezi kabul** edilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre desteklenen ve desteklenmeyen hipotezlerin tamamı aşağıdaki Tablo 4'te özet halinde verilmiştir.

Tablo 4: Analizi Sonuçlarına göre Hipotezlerin Kabul / Red Durumu

Hipotezler	Kabul / Red Durumu
H₁: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında lisanstaki teorik bilgilerinin faydasını göreceklere beklentisi staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir	KABUL
H₂: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında gelecekleri ile ilgili beklentileri staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.	RED
H₃: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, stajın esnasında stajın kişiliklerini olumlu yönde etkileyeceği ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.	KABUL
H₄: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında muhasebe uygulamalarına katılabilecekleri ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.	KABUL
H₅: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında muhasebe mesleğini yakından tanıyabilecekleri ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.	KABUL
H₆: Muhasebe meslek adayı öğrencilerin staj yapmadan önce, staj esnasında staj yeri (iş yeri) ile ilgili beklentileri, staj yaptıktan sonra gerçekleşmiştir.	KABUL

5. SONUÇ

Muhasebe eğitimi, öğrencileri muhasebe mesleğine hazırlamaktadır. Bazı bölümler öğrencileri mesleğe hazırlarken bazen yaz stajını zorunlu tutmakta bazı bölümler ise bunu normal eğitim öğretim dönemleri içerisinde uygulamaktadır. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu bünyesinde eğitim veren muhasebe ve finansal yönetim bölümü de dört yıllık eğitim süresinin son yılının ikinci yarısında öğrencileri staj uygulaması için iş yerlerine yönlendirmektedir. Zorunlu staj uygulamasına giden öğrencilerin staja gitmeden önceki beklentilerinin ve bu beklentilerinin gerçekleşmesinin araştırılması bu çalışmada amaç olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda staja gitmeden ve staj bitiminde öğrencilere aynı sorular ile anket uygulanmıştır. Hem staja gitmeden hem de staj bitiminde anket uygulamasına dahil olan 120 öğrenci tespit edildiği için araştırma verileri 120 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırma verileri öncelikle güvenilirlik testine tabi tutulmuş ve soruların güvenilirliği ile ilgili sorun ortaya çıkmamıştır. Sonrasında ise anket verilerinin tanımlayıcı sorularla ilgili olanları frekans ve yüzde dağılımları ile sunulmuştur. Araştırmada, oluşturulan 6 adet hipotez Paired Samples T Testi (Bağımlı İki Örnek t-Testi) ile analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda oluşturulan hipotezlerden **H₁**, **H₃**, **H₄**, **H₅** ve **H₆** olmak üzere 5 tanesi **kabul** edilmiş, **H₂** hipotezi ise **red** edilmiştir. Bu doğrultuda staj öğrencilerinin staj öncesindeki okulda öğretilen ve öğretilmeyen bilgilerin staj yaparken faydalı olacağı, ona katkı sağlayacağı beklentisi, kişiliklerine katkı sağlayacağı yönlerdeki beklentileri, muhasebe uygulamalarına katılabilecekleri, muhasebe mesleğini yakından tanıyabilecekleri ve uygulama boyunca staj yerinde bir iş yerinin işleyişini yakından tanıyabilecekleri ve işletme kültürüne yönelik beklentileri gerçeğe dönüşmüştür. Ancak, staj yapmadan önceki stajın gelecekleri ile ilgili karar vermelerine katkı sağlayacağına yönelik beklentileri ise gerçekleşmemiştir.

Bundan sonraki çalışmalarda konu, örneklem muhasebe ve finansal yönetim bölümü haricindeki diğer uygulamalı bölüm öğrencilerinde araştırılma durumu söz konusu olabileceği gibi farklı kültürler içerisinde eğitim veren üniversite öğrencileri üzerinde araştırma yapılarak elde edilen sonuçlar bu çalışma sonuçları ile karşılaştırılabilecektir.

KAYNAKÇA

Akay, B., Uslu, A. & Sancar, F.M. (2017). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Döneminde Yaşadıkları Sorunlar: Lisans ve Ortaöğretim Turizm Öğrencileri Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 212-236.

Çetin, Ş. (2005). Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme: Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16 (2), 153-169.

Helhel, Y. & Ünal, G.F. (2009). Muhasebe Programı Öğrencilerinin Staj Çalışmalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. 1. *Uluslararası 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, 27-29 Mayıs 2009, Konya.

Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Karacan, S. & Karacan, E. (2004). Meslek Yüksekokullarında (MYO) Yapılan Staj Uygulamalarına İlişkin Bir Araştırma: kalite ve Verimlilik İçin İş Yerleri-MYO İşbirliğinin Gereği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (2004/2), 168-184.

Kaysi, F. & Gürol, A. (2017). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Stajlarda Edindikleri Tecrübelerin Değerlendirilmesi. *ULEAD 2017 Annual Congress: ICRE*, 431-436.

Kesoğlu, M.A., Ergin, G.M. & Buran, K. (2016). Zorunlu Staj Eğitiminin Mesleki Yeterliliğe Katkısına İlişkin Bir Araştırma: Teknik Bilimler, Sosyal Bilimler ve Adalet MYO Örneği. *Uluslararası Yükseköğretimde Mesleki Eğitim ve Öğretim Sempozyumu*, Çorum.

Kutlu, H.A. (2008). Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İnkilemleri: Kars ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (2), 143-170.

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu İşbaşında Eğitim Yönergesi, (23.01.2014-172/11 ve 14.01.2015-243/8 Nolu Senato Kararları).

Mete, H., Erdem, A., Uzal, G. & Hüyük, D. (2018). Teknik Bilimler Myo Öğrencilerinin Mesleki Gelecekleri ve Endüstri Stajları İle İlgili Görüşleri. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 108-119.

Özkan, F. & Aksoy C. (2015). Ticaret Meslek Lisesi Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin İşletmelerde Beceri Eğitimi Uygulaması, Gaziantep İlinde Bir Alan Araştırması. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(12), 283-305.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu 3586 Sayılı Kanun, Resmi Gazete, S. 20194, 13.06.1989.

Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Değişiklik Yapılması, 5786 Sayılı Kanun, Resmi Gazete S. 26948, 10.07.2008.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Resmi Gazete S. 28508, 25.12.2012.

Tektaş, N., Yayla, A., Sarıkas, A., Polat, Z., Tektaş, M. & Ceviz Öz, N., (2016). Ön Lisans Öğrencilerinin Staj Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi Örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 310-318.

Tunç, Y. & Dal, M. (2018). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaz Stajı Hakkındaki Görüş ve Önerileri: Iğdır Üniversitesi Örneği. *Researcher: Social Science Studies*, 6(3), 377-403.

Tuygar, F. (2016). Paramedik Öğrencilerinin Yaz Stajı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 92-100.

Yanık, R. (2013). Muhasebe Lisans Eğitiminin Eğitim Sürecinde ve Süreç Sonrasında Edinilmesinin Mukayeseli Olarak Değerlendirilmesine İlişkin Bir Uygulama. *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 199-213.

Zengin, B. & Kırmızı, A. (2017). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Uygulama Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunları ve Çözüm Önerileri: Gazi Üniversitesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 48, 564-582.